

IX. kapitola

Vlastní kapitál, jeho struktura a specifika kapitálových společností

Abstrakt

Modul vysvětluje vlastní kapitál jako zbytkový podíl na aktivech po odečtení závazků a představuje jeho strukturu v české rozvaze. Zabývá se vznikem kapitálové společnosti, úpisem a splácením vkladů, zvýšením a snížením základního kapitálu, ážiem, ostatními kapitálovými fondy, fondy ze zisku a výsledky hospodaření. Samostatně řeší rozdělení zisku, úhradu ztráty, zálohy na podíl na zisku a operace s vlastními akciemi a podíly. Výklad zahrnuje přehled o změnách vlastního kapitálu a související právní testy. Mezinárodní část představuje klasifikaci kapitálových a dluhových nástrojů podle IAS 32, složené finanční nástroje, vlastní akcie, ostatní úplný výsledek, dividendy a zisk na akcii podle IAS 33.

DOI: 10.52950/UP.2026.001.09

APA citace: Rotschedl, J. (2026). Vlastní kapitál, jeho struktura a specifika kapitálových společností. In *Vybrané kapitoly z účetnictví podniku* (pp. 145–163). European Research Center, s.r.o. <https://doi.org/10.52950/UP.2026.001.09>

Právní a standardizační stav

Text vychází z českých předpisů účinných ke dni 31. července 2026, zejména ze zákona č. 563/1991 Sb., vyhlášky č. 500/2002 Sb., Českých účetních standardů pro podnikatele č. 002, 008, 012 a 018 a zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. Mezinárodní část vychází zejména z IAS 1, IAS 10, IAS 12, IAS 32, IAS 33, IFRS 2, IFRS 9 a IFRS 18. Číselná označení syntetických účtů v příkladech jsou orientační a účetní jednotka je musí sladit se svým účtovým rozvrhem.

Cíl modulu	Vymezit ekonomickou a účetní podstatu vlastního kapitálu, vysvětlit jeho členění v české rozvaze, zaúčtovat vznik a změny základního kapitálu, ážio, příplatky, fondy, rozdělení zisku, zálohy na podíl na zisku a vlastní podíly a porovnat českou úpravu s klasifikací kapitálových nástrojů podle IFRS.
Klíčová slova	vlastní kapitál, základní kapitál, vklad, emisní kurs, ážio, příplatek mimo základní kapitál, kapitálový fond, fond ze zisku, nerozdělený zisk, neuhrazená ztráta, podíl na zisku, záloha na podíl na zisku, vlastní podíly, kapitálový nástroj, finanční závazek, OCI, treasury shares
Výstupy z učení	Student správně zařadí jednotlivé složky vlastního kapitálu, vysvětlí právní a účetní rozdíl mezi základním kapitálem a vlastním kapitálem, zaúčtuje typické vlastnické transakce,

posoudí podmínky rozdělení zisku a podle IAS 32 rozliší kapitálový nástroj od finančního závazku.

1 Ekonomická podstata vlastního kapitálu

Vlastní kapitál představuje zbytkový podíl na aktivech účetní jednotky po odečtení všech jejích závazků. Nejde o samostatný druh peněz ani o částku, kterou má podnik trvale k dispozici na bankovním účtu. Je to bilanční veličina, která se mění zejména vklady a výběry vlastníků, výsledkem hospodaření, rozdělením zisku, úhradou ztráty, přeceněními zachycenými přímo ve vlastním kapitálu a operacemi s vlastními podíly.

Základní kapitál je pouze jednou složkou vlastního kapitálu. Může být nízký, přestože má podnik vysoký vlastní kapitál vytvořený z nerozdělených zisků, a naopak může být základní kapitál vysoký, ale vlastní kapitál nízký nebo záporný v důsledku kumulovaných ztrát. Proto nelze oba pojmy zaměňovat.

Základní rovnice

Vlastní kapitál = aktiva – závazky. Tato rovnice vyjadřuje účetní zbytkový nárok vlastníků, nikoli tržní hodnotu společnosti ani částku, kterou by vlastníci automaticky obdrželi při prodeji podniku nebo v likvidaci.

Vyhláška č. 500/2002 Sb. stanoví pro podnikatele pevné uspořádání vlastního kapitálu v pasivech rozvahy. Jednotlivé položky mají odlišný právní a ekonomický význam a nelze je mezi sebou libovolně převádět.

POLOŽKA ROZVAHY

OBSAH

A.I. ZÁKLADNÍ KAPITÁL	A.I.1 Základní kapitál; A.I.2 Vlastní podíly (-); A.I.3 Změny základního kapitálu.
A.II. ÁŽIO A KAPITÁLOVÉ FONDY	Ážio, ostatní kapitálové fondy a oceňovací a transformační rozdíly vykazované přímo ve vlastním kapitálu.
A.III. FONDY ZE ZISKU	Ostatní rezervní fondy a statutární a ostatní fondy vytvořené ze zisku.
A.IV. VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ MINULÝCH LET	Nerozdělený zisk nebo neuhrazená ztráta minulých let a jiný výsledek hospodaření minulých let.
A.V. VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ BĚŽNÉHO ÚČETNÍHO OBDOBÍ	Zisk nebo ztráta období po zdanění, dosud nerozdělené nebo nevypořádané příslušným orgánem.
A.VI. ROZHODNUTO O ZÁLOHOVÉ VÝPLATĚ PODÍLU NA ZISKU (-)	Záporná položka vlastního kapitálu vznikající rozhodnutím o vyplacení zálohy na podíl na zisku.

V českém účetnictví se některé účty mohou vést jako aktivní nebo pasivní technické účty, jejich konečné vykázání však musí odpovídat předepsané položce rozvahy. Typickým příkladem je účet vlastních podílů, který se v rozvaze vykazuje jako záporná položka vlastního kapitálu.

Kapitálovými společnostmi jsou společnost s ručením omezeným a akciová společnost. Zákon o obchodních korporacích vymezuje vklad, základní kapitál, podíl, emisní kurs, podmínky zvýšení a snížení základního kapitálu, nabývání vlastních podílů a pravidla rozdělení zisku a jiných vlastních zdrojů. Účetní předpisy následně určují, kdy a v jakých položkách se právní skutečnosti zachytí v účetnictví a účetní závěrce.

OBLAST	SPOLEČNOST S RUČENÍM OMEZENÝM	AKCIOVÁ SPOLEČNOST
ZÁKLADNÍ KAPITÁL	Souhrn vkladů společníků. Minimální výše jednoho vkladu je 1 Kč, nestanoví-li společenská smlouva více.	Rozvržen na určitý počet akcií. Zákonné minimum základního kapitálu je 2 000 000 Kč nebo 80 000 EUR.
KAPITÁLOVÝ NÁSTROJ	Podíl, případně představovaný kmenovým listem, jsou-li splněny zákonné podmínky.	Akcie; mohou existovat různé druhy s odlišnými právy.
NEJVYŠŠÍ ORGÁN	Valná hromada, případně jediný společník.	Valná hromada, případně jediný akcionář.
PODÍL NA ZISKU	Podle společenské smlouvy a zákona, při splnění testů rozdělení a výplaty.	Podle práv spojených s akciemi, stanov a zákona, při splnění testů rozdělení a výplaty.

Právní minimum není ekonomickým doporučením

Skutečnost, že minimální vklad u s. r. o. může činit 1 Kč, neznamená, že taková kapitálová struktura je pro konkrétní podnik bezpečná nebo věrohodná. Potřebná výše vlastního kapitálu závisí na riziku, financování, provozním cyklu a smluvních požadavcích věřitelů.

2 Vznik společnosti a zahajovací rozvaha

Obchodní korporace se stává účetní jednotkou dnem svého vzniku, zpravidla zápisem do veřejného rejstříku. K tomuto dni sestavuje zahajovací rozvahu. Ta zachytí vložená aktiva, případnou pohledávku za dosud nesplacenými vklady, převzaté závazky, zapsaný základní kapitál a případné ážio.

Úpis a splácení vkladů před vznikem společnosti probíhají prostřednictvím správce vkladů. V účetnictví nově vzniklé společnosti se zahajovací stavy přebírají tak, aby byla zachována bilanční rovnost. Samotný podpis zakladatelského právního jednání ještě neznamená, že již existuje účetní jednotka, která by vedla účetní knihy.

Příklad: akciová společnost vznikla se zapsaným základním kapitálem 2 000 000 Kč a ážiem 300 000 Kč. Do dne vzniku bylo na bankovní účet správce vkladů splaceno 1 800 000 Kč a zbývajících 500 000 Kč je nesplacenou pohledávkou za upisovateli.

AKTIVA ZAHAJOVACÍ ROZVAHY	KČ	PASIVA ZAHAJOVACÍ ROZVAHY	KČ
PENĚŽNÍ PROSTŘEDKY	1 800 000	Základní kapitál	2 000 000
POHLEDÁVKY ZA UPSANÝ ZÁKLADNÍ KAPITÁL	500 000	Ážio	300 000
AKTIVA CELKEM	2 300 000	Pasiva celkem	2 300 000

Počáteční zachycení

Při prvotním vzniku společnosti je v zahajovací rozvaze vykázán již zapsaný základní kapitál. Účet 419 – Změny základního kapitálu se typicky používá u změn základního kapitálu existující společnosti před jejich zápisem do veřejného rejstříku, nikoli jako povinný mezikrok zahajovací rozvahy nově vzniklé společnosti.

2.1 Zvýšení základního kapitálu novými vklady

Při zvýšení základního kapitálu novými peněžitými nebo nepeněžitými vklady vzniká nový nárok společnosti vůči upisovatelům. Do doby zápisu zvýšení do veřejného rejstříku se vysoce pravděpodobná změna vykazuje v položce A.I.3 Změny základního kapitálu. Část emisního kursu převyšující jmenovitou nebo účetní hodnotu vkladu se vykazuje jako ážio.

Zjednodušený příklad: akciová společnost zvyšuje základní kapitál o 1 000 000 Kč. Emisní kurs nových akcií činí 1 200 000 Kč. Vklady jsou zcela splaceny před zápisem zvýšení do veřejného rejstříku.

ÚČETNÍ PŘÍPAD	ČÁSTKA	MD	D
VZNIK POHLEDÁVKY ZA JMENOVITOU ČÁSTÍ VKLADU	1 000 000 Kč	353	419
VZNIK POHLEDÁVKY ZA ÁŽIEM	200 000 Kč	353	412
SPLACENÍ EMISNÍHO KURSU NA ÚČET	1 200 000 Kč	221	353
ZÁPIS ZVÝŠENÍ ZÁKLADNÍHO KAPITÁLU DO REJSTŘÍKU	1 000 000 Kč	419	411

U nepeněžitého vkladu se namísto peněžních prostředků zachytí příslušné vložené aktivum v ocenění stanoveném podle právních a účetních předpisů. Pokud hodnota nepeněžitého vkladu při předání nedosáhne částky uvedené ve společenské smlouvě, může vkladateli vzniknout povinnost rozdíl doplatit.

2.2 Zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů

Zvýšení z vlastních zdrojů nepřináší společnosti nové aktivum. Jde o reklasifikaci uvnitř vlastního kapitálu: nerozdělený zisk nebo použitelný fond se převede do základního kapitálu. Celková výše vlastního kapitálu se bez dalších vlivů nezmění.

Příklad: valná hromada rozhodla o zvýšení základního kapitálu o 600 000 Kč z nerozděleného zisku minulých let. Po splnění právních podmínek se do zápisu zvýšení použije účet změn základního kapitálu.

ÚČETNÍ PŘÍPAD	ČÁSTKA	MD	D
ROZHODNUTÍ O ZVÝŠENÍ Z NEROZDĚLENÉHO ZISKU	600 000 Kč	428	419
ZÁPIS ZVÝŠENÍ DO VEŘEJNÉHO REJSTŘÍKU	600 000 Kč	419	411

Použít lze jen takové vlastní zdroje, které nejsou zákonem, společenskou smlouvou nebo svým účelem vázány. Zvýšení z vlastních zdrojů nesmí být zaměňováno s rozdělením zisku ani s novým peněžitým vkladem.

2.3 Snížení základního kapitálu

Snížení základního kapitálu může sloužit zejména k úhradě ztráty, vrácení části vkladů, zrušení vlastních akcií nebo přizpůsobení kapitálové struktury. Právní účinky a okamžik účetního zachycení závisejí na konkrétním způsobu snížení, splnění ochranných pravidel věřitelů a zápisu do veřejného rejstříku.

ÚČEL SNÍŽENÍ	EKONOMICKÝ DOPAD	TYPICKÝ ZÁPIS PO ÚČINNÉM ZÁPISU
ÚHRADA NEUHRAZENÉ ZTRÁTY	Změní se struktura vlastního kapitálu; celkový vlastní kapitál se nezmění.	411 / 429
VRÁCENÍ ČÁSTI VKLADŮ VLASTNÍKŮM	Sníží se vlastní kapitál a vznikne závazek vůči vlastníkům; po výplatě klesnou peníze.	411 / 365; následně 365 / 221
ZRUŠENÍ VLASTNÍCH AKCIÍ	Sníží se základní kapitál a vypořádá se účetní hodnota vlastních akcií; rozdíly se řeší podle ČÚS a zdrojů vlastního kapitálu.	Konkrétní zápis závisí na pořizovací ceně a právním postupu.

Účet 419 u snížení

U snížení základního kapitálu před zápisem do veřejného rejstříku může účetní jednotka použít účet účtové skupiny 41 vykazovaný jako změny základního kapitálu. Konkrétní souvztažnost se odvíjí od právního titulu snížení. Není správné používat jeden univerzální zápis pro všechny formy snížení.

2.4 Ážio a ostatní kapitálové fondy

Ážio vzniká zejména tehdy, když emisní kurs akcie nebo vkladu převyšuje jeho jmenovitou nebo účetní hodnotu. V českém účtovém rozvrhu se obvykle používá účet 412 – Ážio. Ážio není výnosem a nevstupuje do výsledku hospodaření; jde o vklad vlastníků vykázaný přímo ve vlastním kapitálu.

Ostatní kapitálové fondy zahrnují zejména příplatky vlastníků mimo základní kapitál a další kapitálové vklady, které nezvyšují zapsaný základní kapitál. V účtovém rozvrhu se obvykle používá účet 413 – Ostatní kapitálové fondy.

ÚČETNÍ PŘÍPAD	ČÁSTKA	MD	D
PENĚŽITÝ PŘÍPLATEK SPOLEČNÍKA MIMO ZÁKLADNÍ KAPITÁL	250 000 Kč	221	413
NEPENĚŽITÝ PŘÍPLATEK – PŘEVZATÝ STROJ	400 000 Kč	022	413

Kapitálové fondy mohou dále obsahovat oceňovací rozdíly z přecenění majetku a závazků a rozdíly vzniklé při přeměnách obchodních korporací. Tyto položky nelze automaticky považovat za volně rozdělitelné; jejich použití závisí na právním důvodu vzniku a příslušných předpisech.

3 Fondy ze zisku a výsledky hospodaření

Fondy ze zisku se tvoří až z výsledku hospodaření po zdanění na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Zákon o obchodních korporacích již obecně neukládá všem kapitálovým společnostem povinnost vytvářet zákonný rezervní fond. Povinnost však může vyplývat ze společenské smlouvy, stanov, zvláštního právního předpisu nebo z konkrétního právního důvodu.

POLOŽKA	TYPICKÝ ÚČET	PODSTATA
OSTATNÍ REZERVNÍ FONDY	421	Fond vytvořený ze zisku podle stanov, společenské smlouvy nebo jiného právního důvodu.
STATUTÁRNÍ A OSTATNÍ FONDY	423, 427	Účelové fondy tvořené ze zisku podle vnitřních korporačních pravidel.
NEROZDĚLENÝ ZISK MINULÝCH LET	428	Zisk ponechaný ve společnosti bez dalšího účelového určení.

NEUHRAZENÁ ZTRÁTA MINULÝCH LET	429	Kumulovaná ztráta dosud nepokrytá jinými složkami vlastního kapitálu.
VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ VE SCHVALOVACÍM ŘÍZENÍ	431	Výsledek předchozího období do rozhodnutí nejvyššího orgánu.

Pokud nejvyšší orgán nerozhodne o použití výsledku hospodaření do konce následujícího účetního období, převede se zůstatek účtu výsledku hospodaření ve schvalovacím řízení do nerozděleného zisku nebo neuhrazené ztráty minulých let podle jeho povahy.

3.1 Rozdělení zisku a úhrada ztráty

O rozdělení zisku nebo jiných vlastních zdrojů rozhoduje nejvyšší orgán na základě schválené řádné nebo mimořádné účetní závěrky. O samotné výplatě rozhoduje statutární orgán, který musí znovu ověřit, že výplata není v rozporu se zákonem a nepřivodí společnosti úpadek.

TEST NEBO OMEZENÍ VÝZNAM

TEST ČÁSTKY K ROZDĚLENÍ	Rozdělit lze jen zákonem vymezený součet výsledků hospodaření a použitelných fondů po odečtení povinných přidělů.
BILANČNÍ TEST	Vlastní kapitál po rozdělení nesmí klesnout pod upsaný základní kapitál zvýšený o nerozdělitelné fondy.
TEST NÁKLADŮ NA VÝVOJ	Částku k rozdělení snižuje neodepsaná část aktivovaných nákladů na vývoj, nejsou-li kryty použitelnými zdroji.
INSOLVENČNÍ TEST	Výplata nesmí společnosti přivodit úpadek.

Příklad: společnost má zisk ve schvalovacím řízení 800 000 Kč. Valná hromada rozhodne o přidělu 100 000 Kč do statutárního fondu, o podílech na zisku 500 000 Kč a o ponechání 200 000 Kč jako nerozděleného zisku.

ÚČETNÍ PŘÍPAD	ČÁSTKA	MD	D
TVORBA STATUTÁRNÍHO FONDU	100 000 Kč	431	423 nebo 427
VZNIK ZÁVAZKU Z PODÍLŮ NA ZISKU	500 000 Kč	431	364
PŘEVOD ZBYTKU DO NEROZDĚLENÉHO ZISKU	200 000 Kč	431	428
VÝPLATA PODÍLŮ NA ZISKU PŘED ZOHLEDNĚNÍM PŘÍPADNÉ SRÁŽKOVÉ DANĚ	500 000 Kč	364	221

Daň při výplatě

Daňový režim podílu na zisku závisí na osobě příjemce, jeho daňové rezidenci, případném osvobození a smlouvě o zamezení dvojího zdanění. Účetní příklad proto neuvádí univerzální sazbu srážkové daně. Je-li daň sražena, sníží závazek vůči příjemci a vznikne závazek vůči správci daně.

Při úhradě ztráty lze podle rozhodnutí příslušného orgánu použít nerozdělený zisk minulých let, fondy ze zisku nebo snížení základního kapitálu. Není-li ztráta uhrazena, převede se do neuhrazené ztráty minulých let.

ÚČETNÍ PŘÍPAD	ČÁSTKA	MD	D
ÚHRADA ZTRÁTY Z NEROZDĚLENÉHO ZISKU	300 000 Kč	428	431
PŘEVOD NEUHRAZENÉ ČÁSTI ZTRÁTY DO MINULÝCH LET	150 000 Kč	429	431

3.2 Záloha na podíl na zisku

Zálohu na podíl na zisku lze vyplatit pouze na základě mezitímní účetní závěrky, z níž vyplýne dostatek zdrojů. Rozhodnutí o záloze vytváří zápornou položku vlastního kapitálu A.VI a současně závazek vůči příjemcům. V účtovém rozvrhu se používá zvláštní účet úctové skupiny 43, často označovaný například jako 432.

ÚČETNÍ PŘÍPAD	ČÁSTKA	MD	D
ROZHODNUTÍ O ZÁLOZE NA PODÍL NA ZISKU	200 000 Kč	432	364
VÝPLATA ZÁLOHY	200 000 Kč	364	221

Po schválení řádné nebo mimořádné účetní závěrky se vyplacená záloha vypořádá s konečným rozhodnutím o rozdělení zisku nebo jiných vlastních zdrojů. Pokud konečný rozdělitelný zisk nestačí nebo nebylo přijato odpovídající rozhodnutí, může vzniknout povinnost zálohu vrátit podle zákona o obchodních korporacích. Záloha se proto nesmí účtovat jako běžný náklad.

3.3 Vlastní akcie a vlastní obchodní podíly podle české úpravy

Obchodní korporace může nabývat vlastní akcie nebo vlastní podíly jen v případech a za podmínek stanovených zákonem o obchodních korporacích. Z účetního hlediska se pořízení obvykle zachytí na účtu 252 – Vlastní podíly proti úbytku peněz. V rozvaze se však účetní hodnota vykazuje v položce A.I.2 Vlastní podíly (-), tedy jako snížení vlastního kapitálu, nikoli mezi finančními aktivy.

ÚČETNÍ PŘÍPAD	ČÁSTKA	MD	D
POŘÍZENÍ VLASTNÍCH AKCIÍ	300 000 Kč	252	221

Při prodeji vlastních akcií se v českém účetnictví zachytí prodejní cena ve finančních výnosech a účetní hodnota ve finančních nákladech; rozdíl tedy ovlivní výsledek hospodaření. To je významný rozdíl proti IFRS, kde rozdíl z transakcí s vlastními kapitálovými nástroji výsledkem hospodaření neprochází.

ÚČETNÍ PŘÍPAD	ČÁSTKA	MD	D
PRODEJNÍ CENA VLASTNÍCH AKCIÍ	340 000 Kč	221	661
VYŘAZENÍ VLASTNÍCH AKCIÍ V POŘIZOVACÍ CENĚ	300 000 Kč	561	252

Pokud jsou vlastní akcie zrušeny v souvislosti se snížením základního kapitálu, účetní vypořádání rozdílu mezi jejich pořizovací cenou a snižovaným základním kapitálem závisí na konkrétní situaci a použitelných složkách vlastního kapitálu. Je nutné vycházet z ČÚS č. 012, právního rozhodnutí a vnitřního účtového rozvrhu.

3.4 Přehled o změnách vlastního kapitálu podle české úpravy

Přehled o změnách vlastního kapitálu vysvětluje zvýšení a snížení jednotlivých složek vlastního kapitálu mezi začátkem a koncem účetního období. Obchodní společnosti jej podle zákona o účetnictví zahrnují do účetní závěrky; malé a mikro účetní jednotky jej sestavovat nemusí, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak.

- počáteční zůstatky jednotlivých složek vlastního kapitálu;
- vklady a výběry vlastníků, zvýšení a snížení základního kapitálu;
- pořízení, prodej a zrušení vlastních podílů;
- výsledek hospodaření a jeho rozdělení nebo úhrada;
- tvorba a čerpání fondů;
- oceňovací rozdíly a jiné změny účtované přímo do vlastního kapitálu;
- konečné zůstatky a vazba na rozvahu.

Není to pouze rozpis zisku

Přehled o změnách vlastního kapitálu musí vysvětlit všechny významné pohyby vlastního kapitálu, nejen rozdělení výsledku hospodaření. Měl by být provázán s rozvahou, přílohou a rozhodnutími orgánů společnosti.

4 Vlastní kapitál podle IFRS – základní princip

Podle IAS 32 je kapitálovým nástrojem smlouva dokládající zbytkový podíl na aktivech účetní jednotky po odečtení všech závazků. Rozhodující je smluvní podstata nástroje, nikoli jeho právní název. Akcie proto nemusí být vždy vlastním kapitálem a nástroj označený jako dluhopis může obsahovat samostatnou kapitálovou složku.

OTÁZKA IAS 32

DŮSLEDEK

EXISTUJE SMLUVNÍ POVINNOST DODAT PENÍZE NEBO JINÉ FINANČNÍ AKTIVUM?	Nástroj nebo jeho část je zpravidla finančním závazkem.
BUDE NÁSTROJ VYPOŘÁDÁN VLASTNÍMI AKCIEMI EMITENTA?	U derivátu se posuzuje podmínka výměny pevné částky peněz za pevný počet vlastních kapitálových nástrojů – fixed-for-fixed.
MÁ DRŽITEL PRÁVO POŽADOVAT ZPĚTNÝ ODKUP ZA PENÍZE?	Nástroj je zpravidla závazkem, s úzkými výjimkami pro některé puttable instruments.
OBSAHUJE NÁSTROJ ZÁVAZKOVOU I KAPITÁLOVOU SLOŽKU?	Jde o složený nástroj a při prvotním uznání se složky oddělí.

Běžná kmenová akcie bez povinného odkupu a bez povinné pevné platby je zpravidla kapitálovým nástrojem. Prioritní akcie s povinným odkupem k určitému datu nebo s povinnou platbou bez možnosti emitenta se jí vyhnout je naopak finančním závazkem, i když má právní formu akcie.

4.1 Složené finanční nástroje

Typickým složeným nástrojem je konvertibilní dluhopis, který obsahuje povinnost splatit jistinu a zároveň opci držitele směnit dluhopis za pevný počet vlastních akcií. Emitent při prvotním uznání oddělí závazkovou složku a kapitálovou složku.

Závazková složka se ocení reálnou hodnotou obdobného dluhového nástroje bez konverzní opce. Kapitálová složka je zbytkem mezi reálnou hodnotou celého nástroje a reálnou hodnotou závazkové složky. Kapitálová složka se následně nepřeceňuje; závazek se oceňuje podle IFRS 9, zpravidla naběhlou hodnotou pomocí efektivní úrokové míry.

EMISNÍ VÝNOS KONVERTIBILNÍHO DLUHOPISU	REÁLNÁ HODNOTA ZÁVAZKOVÉ SLOŽKY	KAPITÁLOVÁ SLOŽKA
10 000 000 MJ	9 300 000 MJ	700 000 MJ

4.2 Vlastní akcie a transakční náklady podle IFRS

Vlastní kapitálové nástroje, které účetní jednotka znovu nabyla, se podle IAS 32 odečítají přímo od vlastního kapitálu. Nevykazují se jako finanční aktivum. Při nákupu, prodeji, vydání ani zrušení vlastních kapitálových nástrojů se nevykazuje zisk ani ztráta v hospodářském výsledku; přijaté nebo zaplacené částky se účtují přímo ve vlastním kapitálu.

Přírůstkové náklady přímo přiřaditelné vydání nových kapitálových nástrojů se po zohlednění souvisejícího daňového účinku odečítají od vlastního kapitálu. Náklady společné emisi dluhových a kapitálových nástrojů se rozdělují mezi jednotlivé složky na racionálním základě.

Zásadní rozdíl

Česká úprava při prodeji vlastních akcií běžně zachytí prodejní cenu a účetní hodnotu ve finančních výnosech a nákladech. IFRS zakazuje vykázat zisk nebo ztrátu z transakce účetní jednotky s vlastními kapitálovými nástroji v profit or loss.

4.3 Výsledek hospodaření, OCI a rezervy vlastního kapitálu podle IFRS

Úplný výsledek zahrnuje hospodářský výsledek a ostatní úplný výsledek – OCI. Položky OCI jsou výnosy a náklady, které konkrétní IFRS vyžaduje nebo dovoluje vykázat mimo profit or loss. Kumulované částky se vykazují v samostatných složkách vlastního kapitálu.

PŘÍKLAD POLOŽKY OCI	STANDARD	POZDĚJŠÍ REKLASIFIKACE DO VÝSLEDKU
PŘECENĚNÍ POZEMKŮ, BUDOV A ZAŘÍZENÍ	IAS 16	Zpravidla se nereklasifikuje do profit or loss; může se převádět do nerozděleného zisku.
KURZOVÉ ROZDÍLY Z PŘEVODU ZAHRANIČNÍ JEDNOTKY	IAS 21	Reklasifikují se při pozbytí zahraniční jednotky podle podmínek standardu.
EFEKTIVNÍ ČÁST ZAJIŠTĚNÍ PENĚŽNÍCH TOKŮ	IFRS 9	Reklasifikuje se nebo zahrne do pořizovací ceny podle povahy zajištěné položky.
ZMĚNA REÁLNÉ HODNOTY VYBRANÝCH KAPITÁLOVÝCH NÁSTROJŮ VE FVOCI	IFRS 9	Při prodeji se nereklasifikuje do profit or loss; může se převést uvnitř vlastního kapitálu.
PŘECENĚNÍ ČISTÉHO ZÁVAZKU Z DEFINOVANÝCH POŽITKŮ	IAS 19	Nereklasifikuje se do profit or loss.

Označení „rezerva“ používané v anglických IFRS výkazech pro některé složky vlastního kapitálu nesmí být zaměňováno s rezervou jako závazkem podle IAS 37. Equity reserve je složkou vlastního kapitálu; provision je závazek s nejistou výší nebo časem vypořádání.

4.3.1 Výkaz změn vlastního kapitálu podle IFRS

Pro účetní období začínající před 1. lednem 2027 upravuje úplný soubor účetních výkazů IAS 1. Od 1. ledna 2027 jej nahradí IFRS 18. Výkaz změn vlastního kapitálu zůstává samostatnou součástí úplné účetní závěrky a odděluje transakce s vlastníky v jejich postavení vlastníků od ostatních změn vlastního kapitálu.

- celkový úplný výsledek za období, odděleně připadající vlastníkům mateřské společnosti a nekontrolním podílům;
- dopady retrospektivních změn účetních pravidel a oprav významných chyb podle IAS 8;
- odsouhlasení počátečního a konečného stavu každé složky vlastního kapitálu;

- vklady vlastníků, výplaty dividend, zpětné odkupy a další transakce s vlastníky;
- změny podílů v dceřiných společnostech bez ztráty kontroly, které se v konsolidaci účtují jako transakce ve vlastním kapitálu.

4.4 Dividendy a události po rozvahovém dni podle IFRS

Dividenda z nástroje klasifikovaného jako vlastní kapitál se vykazuje jako rozdělení vlastníkům přímo ve vlastním kapitálu. Pokud je však akcie nebo jiný nástroj klasifikován jako finanční závazek, související platby se účtují jako náklad podle pravidel pro závazky.

Dividendy vyhlášené až po skončení vykazovaného období se podle IAS 10 k rozvahovému dni nevykazují jako závazek, protože k tomuto dni ještě neexistovala současná povinnost. Pokud jsou významné a byly vyhlášeny před schválením účetní závěrky k vydání, zveřejní se v příloze.

4.5 Zisk na akcii podle IAS 33

IAS 33 vyžaduje vykazování základního a zředěného zisku na akcii u účetních jednotek, jejichž kmenové akcie nebo potenciální kmenové akcie jsou veřejně obchodovány, a u jednotek, které zahájily proces veřejné emise. Základní zisk na akcii se vypočítá jako zisk připadající držitelům kmenových akcií dělený váženým průměrným počtem kmenových akcií v oběhu.

Vliv vlastních akcií

Vlastní akcie nejsou akciemi v oběhu, a proto snižují vážený průměrný počet akcií použitý ve jmenovateli základního zisku na akcii. Zředěný zisk na akcii zohledňuje potenciální kmenové akcie, například konvertibilní nástroje nebo opce, pokud mají zředující účinek.

4.6 Srovnání české úpravy a IFRS

OBLAST	ČESKÉ ÚČETNÍ PŘEDPISY	IFRS
STRUKTURA VÝKAZU	Pevně členěná rozvaha podle vyhlášky č. 500/2002 Sb.	Významné složky se prezentují odděleně; názvy a členění jsou pružnější.
KLASIFIKACE AKCIE	Vychází převážně z právní formy a českého korporálního rámce.	IAS 32 vychází ze smluvní podstaty; právní akcie může být finančním závazkem.
VLASTNÍ AKCIE	Účtují se na zvláštním účtu, v rozvaze snižují vlastní kapitál; prodej ovlivňuje finanční výsledek.	Odečítají se přímo od equity; žádný zisk ani ztráta v profit or loss.
EMISNÍ NÁKLADY	Účetní zachycení závisí na povaze nákladů a českých předpisech; nelze automaticky převzít model IAS 32.	Přírůstkové náklady přímo přiřaditelné emisi equity se odečítají od vlastního kapitálu.

OCI	Česká rozvaha obsahuje konkrétní oceňovací rozdíly; neexistuje jednotný výkaz OCI odpovídající IFRS.	OCI je definovaná část úplného výsledku s pravidly reklasifikace podle jednotlivých standardů.
DIVIDENDY PO OBDOBÍ	Účtování se řídí českým korporáčním rozhodnutím a účetními předpisy.	Dividendy vyhlášené po období nejsou závazkem k rozvahovému dni podle IAS 10.

5 Integrovaný příklad změn vlastního kapitálu

Společnost má na počátku roku základní kapitál 2 000 000 Kč, ážio 200 000 Kč, nerozdělený zisk 700 000 Kč a žádné vlastní akcie. V průběhu roku zvýší základní kapitál novou emisí o 500 000 Kč s ážiem 100 000 Kč, odkoupí vlastní akcie za 180 000 Kč, vytvoří zisk po zdanění 900 000 Kč a vyplatí zálohu na podíl na zisku 150 000 Kč.

SLOŽKA VLASTNÍHO KAPITÁLU	POČÁTEČNÍ STAV	ZMĚNA	KONEČNÝ STAV
ZÁKLADNÍ KAPITÁL	2 000 000	+500 000	2 500 000
VLASTNÍ PODÍLY (-)	0	-180 000	-180 000
ÁŽIO	200 000	+100 000	300 000
NEROZDĚLENÝ ZISK MINULÝCH LET	700 000	0	700 000
VÝSLEDEK BĚŽNÉHO OBDOBÍ	0	+900 000	900 000
ROZHODNUTO O ZÁLOHOVÉ VÝPLATĚ (-)	0	-150 000	-150 000
VLASTNÍ KAPITÁL CELKEM	2 900 000	+1 170 000	4 070 000

Peněžní příjem z nové emise činil 600 000 Kč, avšak zvýšení vlastního kapitálu z emise činí rovněž 600 000 Kč. Odkup vlastních akcií a rozhodnutí o záloze snižují vlastní kapitál. Zisk běžného období zvyšuje vlastní kapitál, dokud není rozdělen nebo použit k úhradě ztráty.

6 Nejčastější chyby

- Zaměňování základního kapitálu a celkového vlastního kapitálu.
- Tvzení, že minimální základní kapitál s. r. o. činí 1 Kč; zákon stanoví minimální výši jednotlivého vkladu 1 Kč, zatímco celkový základní kapitál je součtem vkladů.
- Použití účtu 419 jako povinného mezikroku při vzniku nové společnosti, přestože v zahajovací rozvaze je již vykázán zapsaný základní kapitál.
- Účtování ážia na účet ostatních kapitálových fondů nebo do výnosů místo na samostatný účet ážia.
- Považování příplatku mimo základní kapitál za výnos.

- Automatická tvorba zákonného rezervního fondu u každé s. r. o. nebo a. s. bez opory ve společenské smlouvě nebo zvláštním předpisu.
- Rozdělení zisku bez ověření částky k rozdělení, bilančního testu, testu nákladů na vývoj a insolvenčního testu.
- Účtování podílů na zisku jako provozního nebo finančního nákladu společnosti.
- Účtování zálohy na podíl na zisku přímo do nákladů nebo proti nerozdělenému zisku bez použití záporné položky A.VI.
- Vykázání vlastních akcií mezi finančními aktivy místo v záporné položce vlastního kapitálu.
- Převzetí IFRS modelu vlastních akcií do českého účetnictví nebo naopak bez rozlišení rozdílu v zachycení prodeje.
- Klasifikace prioritní akcie podle IFRS pouze podle jejího názvu bez analýzy smluvní povinnosti platit nebo nástroj odkoupit.
- Záměna rezervy vlastního kapitálu v IFRS s rezervou jako závazkem podle IAS 37.
- Vykázání dividend vyhlášených až po rozvahovém dni jako závazku v IFRS účetní závěrce k rozvahovému dni.
- Nezahrnutí vlastních akcií do úpravy váženého průměrného počtu akcií pro výpočet EPS.

7 Shrnutí modulu

Vlastní kapitál je zbytkový podíl na aktivech účetní jednotky po odečtení všech závazků. Není totožný se základním kapitálem, který tvoří pouze jednu jeho část. Česká rozvaha člení vlastní kapitál na základní kapitál, ážio a kapitálové fondy, fondy ze zisku, výsledky hospodaření minulých let, výsledek běžného období a zápornou položku rozhodnuté zálohové výplaty podílu na zisku. Výše vlastního kapitálu se mění nejen ziskem nebo ztrátou, ale také vklady a výběry vlastníků, přeceněním vykazovaným ve vlastním kapitálu a dalšími vlastnickými transakcemi.

Při vzniku kapitálové společnosti se v zahajovací rozvaze vykazuje zapsaný základní kapitál, splacené peněžité a nepeněžité vklady a pohledávka za nesplacenými vklady. Zvýšení základního kapitálu novými vklady zvyšuje aktiva i vlastní kapitál; rozdíl mezi emisní nebo vkladovou cenou a jmenovitou hodnotou se vykazuje jako ážio. Zvýšení z vlastních zdrojů pouze přesouvá částku mezi položkami vlastního kapitálu a samo o sobě nezvyšuje čistá aktiva. Snížení základního kapitálu může sloužit ke krytí ztráty, vrácení části vkladů nebo jinému zákonnému účelu a jeho zachycení závisí na rozhodnutí příslušného orgánu a zápisu do veřejného rejstříku. Účet 419 se používá pro změny základního kapitálu před jejich zápisem, nikoli jako obecný účet při prvotním vzniku společnosti.

Ážio, příplatky mimo základní kapitál a ostatní kapitálové fondy jsou vlastnickými transakcemi, nikoli výnosy. Fondy ze zisku se tvoří ze zisku po zdanění podle zákona, společenské smlouvy nebo rozhodnutí vlastníků. O rozdělení zisku a úhradě ztráty rozhoduje příslušný orgán na základě schválené účetní závěrky. Výplata podílu na zisku podléhá bilančnímu testu, testu vlastního kapitálu a insolvenčnímu testu a nesmí ohrozit schopnost společnosti plnit závazky. Záloha na podíl na zisku je možná na základě mezitímní účetní závěrky a při splnění zákonných podmínek; po rozhodnutí se vykazuje jako záporná složka vlastního kapitálu a současně vzniká závazek vůči příjemci.

Vlastní akcie nebo vlastní obchodní podíly ekonomicky nepředstavují aktivum vůči třetí osobě a v české rozvaze snižují vlastní kapitál. Jejich nabytí, držba a zcizení podléhají korporačním omezením. Česká účtová technika při prodeji vlastních podílů používá finanční náklady a výnosy, zatímco IFRS vykazují všechny transakce s vlastními kapitálovými nástroji přímo ve vlastním kapitálu bez zisku nebo ztráty v profit or loss. Přehled o změnách vlastního kapitálu vysvětluje pohyb jednotlivých složek od počátečního ke konečnému stavu a propojuje výsledek období, transakce s vlastníky, přecenění a opravy minulých období.

Podle IAS 32 se nástroj klasifikuje jako vlastní kapitál nebo finanční závazek podle smluvní podstaty, nikoli pouze podle právního názvu. Existuje-li povinnost dodat peníze nebo jiné finanční aktivum, jde zpravidla o závazek. Složený finanční nástroj, například konvertibilní dluhopis, se při prvotním uznání rozdělí na závazkovou a kapitálovou složku. Ostatní úplný výsledek obsahuje jen položky, které konkrétní IFRS vyžadují vykazat mimo hospodářský výsledek, a kumulují se v příslušných rezervách vlastního kapitálu. Dividenda se podle IFRS vyazuje jako závazek až po řádném schválení; události po rozvahovém dni se posuzují podle IAS 10. IAS 33 stanoví výpočet základního a zředěného zisku na akcii pro účetní jednotky, na něž se standard vztahuje.

Základní a doporučené zdroje

Česko. (1991). Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, v aktuálním znění. e-Sbírka. <https://e-sbirka.gov.cz/sb/1991/563>

Česko. (2002). Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví pro podnikatele účtující v soustavě podvojného účetnictví, v aktuálním znění. e-Sbírka. <https://e-sbirka.gov.cz/sb/2002/500>

Česko. (2012). Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), v aktuálním znění. e-Sbírka. <https://e-sbirka.gov.cz/sb/2012/90>

Ministerstvo financí České republiky. (2026). České účetní standardy pro podnikatele č. 002, 008, 012 a 018, v aktuálním znění. <https://www.mfcr.cz/cs/dane-a-ucetnictvi/ucetnictvi-a-ucetnictvi-statu/ucetnictvi-podnikatelu-a-neziskoveho-sek>

IFRS Foundation. (2026). IAS 1 Presentation of Financial Statements. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-1-presentation-of-financial-statements.html/>

IFRS Foundation. (2026). IAS 10 Events after the Reporting Period. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-10-events-after-the-reporting-period/>

IFRS Foundation. (2026). IAS 12 Income Taxes. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-12-income-taxes/>

IFRS Foundation. (2026). IAS 32 Financial Instruments: Presentation. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-32-financial-instruments-presentation/>

IFRS Foundation. (2026). IAS 33 Earnings per Share. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-33-earnings-per-share.html/>

IFRS Foundation. (2026). IFRS 2 Share-based Payment. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-2-share-based-payment/>

IFRS Foundation. (2026). IFRS 9 Financial Instruments. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/>

IFRS Foundation. (2026). IFRS 18 Presentation and Disclosure in Financial Statements. <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-18-presentation-and-disclosure-in-financial-statements/>

Doporučená literatura

Müllerová, L., & Molín, J. (2020). Daně v účetnictví ČR I. Praha: Oeconomica.

Randáková, M. (2018). Finanční účetnictví v České republice po 1. 1. 2016: Podnikatelské subjekty. Praha: Oeconomica.

Stejskalová, I. (2021). Finanční účetnictví pro manažery s netradičně pojatými případovými studiemi (3. aktualizované vydání). Praha: Wolters Kluwer.

Skálová, J. (2017). Daně v účetnictví. Praha: Wolters Kluwer.

Kontrolní otázky a úkoly

1. Vysvětlete rozdíl mezi základním kapitálem, vlastním kapitálem a tržní hodnotou společnosti. Uvedte příklad společnosti s vysokým základním kapitálem, ale nízkým vlastním kapitálem.
2. Sestavte zahajovací rozvahu společnosti se zapsaným základním kapitálem 3 000 000 Kč, áziem 400 000 Kč, splacenými peněžními vklady 2 600 000 Kč a nesplacenými vklady 800 000 Kč.
3. Zaúčtujte zvýšení základního kapitálu novými vklady, zvýšení z nerozděleného zisku a snížení základního kapitálu k úhradě ztráty. Vysvětlete dopad každé operace na celkový vlastní kapitál.
4. Posuďte, zda společnost může rozdělit a vyplatit zisk, pokud by vlastní kapitál po rozdělení klesl pod upsaný základní kapitál, má významné neodepsané náklady na vývoj nebo by výplata vyvolala platební neschopnost.
5. Podle IAS 32 klasifikujte jako vlastní kapitál, finanční závazek nebo složený nástroj: běžnou kmenovou akcií, povinně odkupovanou prioritní akcií, konvertibilní dluhopis a opci vypořádanou pevnou částkou za pevný počet vlastních akcií.

Testové otázky

1. Vlastní kapitál je:

- A) součet peněz a zásob
- B) zbytkový podíl na aktivech po odečtení závazků
- C) pouze zapsaný základní kapitál
- D) vždy kladná částka

2. Která položka české rozvahy vykazuje vlastní podíly?

- A) C.III Krátkodobý finanční majetek
- B) A.I.2 Vlastní podíly (-)
- C) A.V Výsledek běžného období

D) D. Časové rozlišení

3. Zvýšení základního kapitálu z nerozděleného zisku:

A) zvyšuje peněžní prostředky

B) zvyšuje celkový vlastní kapitál

C) mění strukturu vlastního kapitálu, nikoli jeho celkovou výši

D) vytváří finanční závazek

4. Emisní ážio je:

A) provozní výnos

B) rozdíl mezi emisním kursem a jmenovitou nebo účetní hodnotou vkladu

C) rezervou na budoucí ztráty

D) vždy nerozděleným ziskem

5. O rozdělení zisku rozhoduje:

A) banka

B) nejvyšší orgán na základě schválené účetní závěrky

C) auditor

D) správce daně

6. Záloha na podíl na zisku se v české rozvaze vykazuje:

A) jako náklad

B) jako zásoba

C) jako záporná položka vlastního kapitálu A.VI

D) jako ážio

7. Podle IAS 32 je prioritní akcie s povinným odkupem k určitému datu zpravidla:

A) vlastním kapitálem

B) finančním závazkem

C) nehmotným aktivem

D) rezervou podle IAS 37

8. Jak se podle IFRS zachytí nákup vlastních akcií?

A) jako finanční aktivum

B) jako náklad

C) jako odpočet od vlastního kapitálu

D) jako OCI výnos

9. Dividenda vyhlášená po rozvahovém dni se podle IAS 10 k rozvahovému dni:

- A) vykáže jako závazek
- B) nevykáže jako závazek; při významnosti se zveřejní
- C) vykáže jako rezerva
- D) kapitalizuje do aktiva

10. Které tvrzení o konvertibilním dluhopisu emitenta je správné?

- A) vždy je celý vlastním kapitálem
- B) vždy je celý závazkem
- C) může se rozdělit na závazkovou a kapitálovou složku
- D) vykazuje se jako zásoba

Řešení testu

Správné odpovědi

1. b, 2. b, 3. c, 4. b, 5. b, 6. c, 7. b, 8. c, 9. b, 10.c,